

Mô hình tổ chức đảng và nhân sự cấp ủy trong doanh nghiệp cổ phần

Nguyễn Công Huyền

Tính đến tháng 3-2005, cả nước có 2.242 doanh nghiệp nhà nước đã cổ phần hóa. Kết quả nghiên cứu hoạt động của 36 doanh nghiệp cổ phần (DNCP) ở cả ba miền Bắc - Trung - Nam cho thấy: 98% số doanh nghiệp này đều từ doanh nghiệp nhà nước chuyển đổi và đều có tổ chức đảng, sản xuất - kinh doanh khá năng động, hiệu quả. Vốn, doanh thu, năng suất lao động, nộp ngân sách nhà nước, tinh thần làm chủ đều cao hơn so với trước cổ phần hóa, đời sống của người lao động được cải thiện, với thu nhập bình quân trên dưới một triệu đồng/người/tháng, một số doanh nghiệp có mức thu nhập bình quân theo đầu người từ 2,5 đến 3 triệu đồng. Cổ tức cho người lao động trong doanh nghiệp cao hơn gửi tiết kiệm ở ngân hàng.

Kết quả nghiên cứu, khảo sát hoạt động của tổ chức đảng (TCD) ở 36 DNCP trên cho thấy, tổ chức đảng và nhân sự cấp ủy được tổ chức theo những mô hình khác nhau.

Về tổ chức, được lập theo 4 mô hình sau: Chi bộ hoặc đảng bộ (sau đây gọi chung là TCD):

- Trực thuộc đảng ủy khối doanh nghiệp tỉnh, thành phố, chiếm 40%.
- Trực thuộc đảng ủy tổng công ty hoặc sở công nghiệp tỉnh, thành: 25%.
- Trực thuộc đảng ủy khối cơ quan tỉnh, thành: 12%.
- Trực thuộc quận, huyện ủy: 33%.

Về nhân sự, được tổ chức theo 3 mô hình sau:

- Một, bí thư cấp ủy là chủ tịch hoặc phó chủ tịch hội đồng quản trị (HĐQT), các cấp ủy viên giữ các vị trí then chốt trong doanh nghiệp (trưởng, phó phòng, quản đốc, phó quản đốc phân xưởng...). Số TCD thực hiện theo mô hình này chiếm 47%.

- Hai, bí thư cấp ủy là giám đốc hoặc phó giám đốc, các đồng chí cấp ủy viên nắm giữ các vị trí then chốt (có 40% số TCD thực hiện theo mô hình này).

- Ba, bí thư cấp ủy là ủy viên HĐQT, trưởng, phó phòng hoặc tương đương, cấp ủy viên là cán bộ, công nhân, nhân viên của doanh nghiệp (có 13% số TCD theo mô hình này).

Cơ cấu nhân sự cấp ủy mô hình một có ưu điểm, bí thư cấp ủy có điều kiện bao quát toàn diện hoạt động của doanh nghiệp (do vị thế chủ tịch hoặc phó chủ tịch HĐQT). Vì vậy, tham gia chỉ đạo xây dựng kế hoạch, phương hướng, mục tiêu và nhân sự của doanh nghiệp toàn diện, sát thực tế. Nhìn chung, chi ủy, đảng ủy đã xây dựng được phương thức lãnh đạo hợp lý: Thông qua cấp ủy viên và đảng viên trong HĐQT, ban giám đốc để thực hiện chủ trương, nghị quyết của cấp ủy. Vai trò lãnh đạo của cấp ủy và TCD được thể hiện rõ hơn, tác động tích cực đến xu hướng phát triển của doanh nghiệp. Đồng chí Đỗ Duy Chính, Bí thư Chi bộ, Chủ tịch HĐQT, Giám đốc Công ty cổ phần Xây dựng và Phát triển nông thôn Nam Định (tỉnh Nam Định) cho biết: Chi bộ Công ty có 17 đảng viên, khoảng 70% các chức vụ chủ chốt trong chuyên môn đều do đảng viên đảm nhiệm, điều này rất thuận cho công tác đảng. Hoạt động lãnh đạo của Chi bộ Công ty luôn gắn chặt với hoạt động của Công ty, mỗi khi quyết định những vấn đề hệ trọng trong sản

xuất - kinh doanh và nhân sự chi ủy, Chi bộ đều bàn trước để định hướng. Nhờ biết phát huy dân chủ trong cán bộ, đảng viên nên Chi bộ đã tạo được sức mạnh tổng hợp, góp phần quan trọng vào lãnh đạo hoàn thành tốt mục tiêu, nhiệm vụ do HĐQT đề ra hằng năm. Cấp ủy và TCD các công ty cổ phần: Giấy Hiệp An, Dược phẩm Chợ Lớn (TP Hồ Chí Minh), Vật liệu xây dựng Tiên Phong (Thái Bình), Xe khách Hải Phòng... cũng tổ chức và có kết quả lãnh đạo tương tự. Hoạt động của TCD có chất lượng là một trong những nhân tố quan trọng giúp cho các doanh nghiệp phát triển, sản xuất - kinh doanh hiệu quả. Đồng chí Bí thư Chi bộ đồng thời là Chủ tịch Hội đồng quản trị, Giám đốc Công ty cổ phần Dược phẩm Chợ Lớn khẳng định “Thực hiện mô hình bí thư cấp ủy làm chủ tịch HĐQT, cấp ủy viên giữ các chức vụ chủ chốt trong chuyên môn thì hoạt động của TCD hiệu quả, thuận lợi rất nhiều”.

Tuy vậy, trong số TCD thực hiện mô hình này vẫn còn khoảng 30% chưa có quy chế làm việc, phương thức hoạt động lúng túng, vai trò lãnh đạo của TCD hạn chế. Nguyên nhân do bí thư cấp ủy vừa là chủ tịch hoặc phó chủ tịch HĐQT, hoặc là giám đốc doanh nghiệp, công việc chuyên môn nhiều, tính đảng ở những đồng chí đó không cao. Mặt khác, chưa phát huy dân chủ trong cấp ủy và tổ chức đảng, vì vậy công việc chuyên môn lẫn cả công tác đảng, dẫn đến hoạt động của cấp ủy và TCD bị hạn chế.

Cơ cấu nhân sự cấp ủy theo mô hình hai cũng có nhiều ưu điểm, song so với mô hình một thì còn những hạn chế. Trong số doanh nghiệp thực hiện theo mô hình này chỉ có hơn 40% cấp ủy và TCD phát huy tốt vai trò của mình. Ở Đảng bộ Công ty Xe khách Nghệ An, vốn nhà nước chiếm 58% (thời điểm năm 2002), đồng chí Bí thư Đảng ủy là Phó giám đốc, phần lớn đảng ủy viên là thành viên HĐQT và cán bộ chủ chốt của Công ty. Mọi hoạt động của Đảng ủy và HĐQT Công ty đều tuân thủ theo quy chế làm việc. Quy chế phân định rõ chức năng, nhiệm vụ của HĐQT, Bí thư Đảng ủy và Giám đốc. Trong đó, thỏa thuận: Trước khi HĐQT và Giám đốc quyết định những vấn đề lớn đều thông qua Thường vụ Đảng ủy hoặc Đảng ủy. Vì vậy, công việc giải quyết thuận chiều, ít sai sót. Chi bộ Ngân hàng Thương mại cổ phần Đông Á (tỷ lệ vốn của Nhà nước 38%), đồng chí Bí thư Chi bộ là Phó tổng giám đốc, các chi ủy viên đều là thành viên HĐQT. Do đó, vai trò của cấp ủy và Chi bộ thể hiện khá rõ ở việc tham gia hoạch định chiến lược kinh doanh dài hạn, trung hạn, đặc biệt là công tác cán bộ. Chi bộ chủ động cùng HĐQT và Giám đốc xây dựng quy hoạch và kế hoạch đào tạo cho từng chức danh. Đồng thời thông qua hoạt động của các đoàn thể quần chúng, chi ủy nắm được quá trình phấn đấu của từng cán bộ, nhân viên được quy hoạch. Trước khi lãnh đạo chuyên môn bổ nhiệm cán bộ từ cấp phó phòng hoặc chi nhánh trở lên đều có ý kiến nhận xét, đánh giá của Chi bộ.

Tuy vậy, trong số chi, đảng bộ thực hiện mô hình hai còn hơn 50% hoạt động trung bình hoặc yếu, lúng túng cả nội dung và phương thức hoạt động; không ít chi, đảng bộ chưa xây dựng được quy chế làm việc, thể hiện không rõ vai trò của TCD, tính tiên phong gương mẫu của đảng viên.

Cơ cấu nhân sự cấp ủy ở mô hình ba có nhiều nhược điểm, hạn chế việc phát huy vai trò lãnh đạo của TCD. Có tới 3/4 số TCD theo mô hình này hoạt động ở mức trung bình và yếu. Nguyên do: Bí thư cấp ủy chỉ là ủy viên HĐQT hoặc tương đương, phó phòng của doanh nghiệp nên chưa đủ tầm để tham gia vào

hoạch định phương hướng, mục tiêu, kế hoạch sản xuất - kinh doanh và công tác cán bộ. Xin lấy Chi bộ Công ty cổ phần Sài Gòn Kim Đan (vốn của Nhà nước chiếm 5%) làm ví dụ: Chủ tịch HĐQT kiêm Giám đốc chưa là đảng viên; Bí thư chi bộ là trưởng phòng tổ chức - nhân sự, do đó không bao quát hết công việc của Công ty, không hiểu tường tận công việc của Chủ tịch HĐQT (kiêm Giám đốc). Vì vậy, vai trò của TCD khá mờ nhạt.

Từ thực tiễn hoạt động của TCD ở 36 DNCP đã khảo sát, chúng tôi cho rằng, để đảm bảo chất lượng của công tác đảng trong DNCP thì mô hình TCD và nhân sự cấp ủy trong DNCP nên như sau:

1. Mô hình tổ chức.

Tổ chức đảng trong DNCP nên trực thuộc đảng ủy khối doanh nghiệp tỉnh, thành. Bởi, cùng loại hình tổ chức dễ tìm được tiếng nói chung về nhiều mặt, bằng nhiều cách, ngay trong các hội nghị để trao đổi, học tập kinh nghiệm lẫn nhau (kể cả công tác đảng và công tác chuyên môn); nếu để trực thuộc huyện ủy hoặc đảng ủy khối cơ quan thì do có nhiều loại hình tổ chức đảng khác nhau (hành chính, giáo dục, y tế, tài chính...), lãnh đạo nhiệm vụ chính trị ở mỗi loại hình khác nhau, nên cấp trên khó sâu sát, các cơ sở ít khả năng tìm được tiếng nói chung, ảnh hưởng không tốt đến chất lượng hoạt động của khối hoặc đảng bộ. Vì vậy, những tỉnh, thành chưa có đảng ủy khối doanh nghiệp nên khẩn trương thành lập.

2. Mô hình nhân sự.

Mô hình tối ưu về nhân sự cấp ủy trong DNCP nên như sau: Bí thư cấp ủy (bí thư chi bộ, bí thư đảng ủy) làm chủ tịch hoặc phó chủ tịch HĐQT; cấp ủy viên là những đồng chí giữ các vị trí chủ chốt trong doanh nghiệp. Đồng thời phải có đồng chí phó bí thư am hiểu công tác đảng, có thời gian giúp bí thư giải quyết công việc thường xuyên của TCD. Chủ tịch HĐQT là người đại diện vốn của Nhà nước tại DN, có vai trò rất quan trọng trong DN, vì vậy, đồng chí này đồng thời làm bí thư cấp ủy là hợp lý, thuận cho công tác lãnh đạo, chỉ đạo sản xuất - kinh doanh và công tác cán bộ. Việc triển khai nghị quyết của cấp ủy và TCD dễ dàng hơn. Trong trường hợp chủ tịch HĐQT là đảng viên nhưng sinh hoạt ở đảng bộ khác thì bí thư cấp ủy tốt nhất là giám đốc hoặc phó giám đốc DN, các cấp ủy viên là cán bộ chủ chốt trong doanh nghiệp. Không nên để cán bộ cấp phòng hoặc đảng viên không giữ chức vụ chủ chốt trong chuyên môn làm bí thư cấp ủy, vì người ở những vị trí này thường không đủ điều kiện để phát huy vai trò lãnh đạo của cấp ủy và TCD trong doanh nghiệp. Để cấp ủy cấp trên có thể nắm quyền sắp xếp nhân sự chủ chốt của TCD trong DNCP thì cổ phần của Nhà nước trong doanh nghiệp phải chiếm tỷ lệ chi phối.

Muốn bảo đảm mô hình TCD và nhân sự cấp ủy nêu trên phát huy tác dụng tốt trong DNCP thì một nhân tố rất quan trọng là phải chọn đúng cán bộ làm bí thư cấp ủy. Đó phải là người trung thành với Tổ quốc, với sự nghiệp đổi mới của Đảng, tâm huyết với công tác đảng, có trình độ chuyên môn giỏi, có khả năng lãnh đạo doanh nghiệp sản xuất - kinh doanh đạt hiệu quả cao, theo đúng đường lối, chính sách của Đảng, pháp luật của Nhà nước, vừa cải thiện đời sống của người lao động vừa đóng góp ngân sách cho đất nước, góp phần thực hiện mục tiêu: Dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh.